

Navolgend verhaal is geschreven door Janny Jantzen Arends, dochter van Dirkje Dijkstra en kleindochter van Doen Dijkstra. Barbier op de hoek van het Bakkersgrachtje in De Rijp aan het begin van de twintigste eeuw.

DIRKJE

"Mensen geven op praktische wijze zin aan hun leven door de activiteiten van maken en handelen. Via het maken scheppen zij blijvende dingen waarin zij zich uitdrukken. In hun handelen op het publieke terrein laten zij zien wie zij zijn en tonen zij een persoon over wie verhalen verteld kunnen worden. Ook na iemands overlijden kan op deze wijze de zin van zijn of haar werken en handelen voortleven."

Hannah Arendt.

Vóór mij ligt een jurkje van fijne witte katoen voor een baby. Het borststukje met de armpjes heeft een naad aan de zijkant en aan de onderkant van de mouwtjes. Het onderste stuk, de rok, is één geheel en is gerimpeld vastgenaaid aan het bovengedeelte. Aan de achterkant kan het jurkje van boven tot onder open. Er zitten twee parelmoeren knoopjes aan het bovenstuk. Het halsje en de manchetjes zijn afgezet met opengewerkte randjes van gefestonneerd en gecordonneerd handwerk.

Dit babyjurkje werd helemaal met de hand gemaakt door Dirkje Dijkstra (1897-1991) op de Openbare lagere school in De Rijp (Noord-Holland) omstreeks 1910. Ook de gecordonneerde versieringen aan hals en mouwen zijn zuiver handwerk, wat in die tijd niet iets bijzonders was, want er werd veel tijd besteed aan het met de hand maken en versieren van kleding. Daarbij werden voor de versieringen allerhande technieken op het gebied van borduren en andere handwerken toegepast. Hoeveel werkuren zouden er wel in zitten ?

Dirkje woonde met haar ouders, broer en zusjes aan de Tuingracht. Vader Dijkstra was daar barbier en coiffeur, zoals dat toen nog heette. Hij knipte voor 3 cent en schoor voor 5 cent. Om er nog wat bij te verdienen verkocht hij sigaren en als er eens een klant na de behandeling een sigaar aankocht voor de somma van 10 cent, sprong Dijkstra een gat in de lucht. Hij liep naar zijn Jante in de keuken en verwittigde haar van zijn transactie. Zij omhelsden en zoenden elkaar, maar niet voor lang, want Jante verliet spoorlags het huis met de gemaakte winst en haar jongste kind Dientje, om iets extra's voor het eten te gaan halen. Hun dag was goed en tussen de middag kon zij een lekkere maaltijd op tafel zetten. Als de kinderen uit school thuis waren sloot Dijkstra de winkel en gingen zij eten.

Doen Dijkstra en Jante, die eigenlijk Jantje van Velzel heette, hadden elkaar in Amsterdam leren kennen. Beiden waren vanuit het Noorden naar de grote stad getrokken, zoals velen aan het einde van de 19e eeuw deden, misschien met het idee dat het geld daar op straat lag. Hij kwam uit Sneek en hij had jong zijn vader verloren, wat hem veel verdriet had bezorgd. Er kwam een tweede vader, maar die joeg het geld erdoor en het gezin, dat eerst in redelijk financiële welstand had geleefd, werd arm. De kinderen moesten naar een andere school: onderwijs voor arme kinderen, en ze hadden niet langer goede en mooie kleren om aan te trekken. Doen voelde dat als een vernedering en hij leed eronder. Misschien dacht hij in Amsterdam een nieuw leven te kunnen beginnen.

Jante kwam uit Steenwijk. Haar vader, later samen met de oudste zonen, maakte en verkocht vaten en kuipen en ze hielden van een borrel. Als er zaken waren gedaan, het gaf niet wanneer, al was het 's ochtends vroeg, kwam de fles op tafel. Jante verruilde het kleine stadje met daaromheen het platteland, voor de grote stad.

Toen ze getrouwd waren gingen ze in de 1e Oosterparkstraat wonen en daar werd in 1897 hun eersteling Dirkje geboren. Ze waren heel blij met het kindje. De eerste tijd bleven ze 's-avonds veel thuis, maar na een paar maanden, in het voorjaar of in de zomer van 1898, toen Dirkje een stevig kindje begon te worden, konden ze weer op bezoek gaan bij vrienden. Het was een eind lopen naar de Haarlemmerdijk en ze sjeesden met Dirkje in de kinderwagen dwars door Amsterdam. Jante was alweer zwanger en in december 1898 kwam er een broertje voor Dirkje. Ze gaven hem de namen Coenraad David en zijn roepnaam was David. Om gezondheidsredenen van Doen gingen ze op een gegeven ogenblik terug naar de familie in Friesland, waar in 1902 in Sneek Bertha werd geboren. In november van hetzelfde jaar verhuisden ze naar de Rijk, waar ze de kapperszaak begonnen.

Onder het eten praatten de kinderen honderduit over school. Dirkje zei, dat meester Nakken hun het Franse gedicht "l'Enfant" van Victor Hugo had laten opschrijven en ze zouden dat uit hun hoofd leren. Ze liet het velletje papier zien, waarop zij met fraaie schrijffletters de Franse tekst had geschreven. David vertelde dat de meester in de geschiedenisles had gesproken over de onafhankelijkheidsfeesten, die over een aantal jaren zouden plaatsvinden. Het zou dan 100 jaar geleden zijn dat er een einde was gekomen aan de Franse overheersing. Overal zou dat worden gevierd. David wilde voor de optocht een versierde boot op een fiets maken en vroeg aan zijn vader of die erbij wilde helpen. Vader, moeder en de zusjes vonden het een schitterend plan en ze wilden allemaal helpen met versieren. Dirkje zou papieren bloemen maken. Inmiddels was er nog een meisje geboren, Dientje. Zij en Bertha keken als jongsten een beetje tegen de oudsten op. Dirkje en David zaten al in de hoogste klassen, terwijl Bertha in de tweede zat en Dientje was nog thuis. Bijna tegelijk riepen de kleintjes: "Mag ik ook in de boot zitten?" "Ja hoor en dan laat ik jullie met fiets en al door de Tuingracht varen" antwoordde David, die van een beetje plagen hield. "Jullie doen net of het morgen al feest is" zei Jante. "Was 't maar waar" zuchtte David.

Na het eten hielpen Dirkje en Bertha hun moeder met de afwas. In veel families gingen de vrouwen borden wassen in de sloot achter het huis, maar daar kwamen ook de W.C.'s op uit en er huisden ratten. Ieder jaar brak er in de zomer tyfus uit in het dorp en Dirkje vond dat maar eng. Ze was blij dat haar moeder niet bij de sloot ging afwassen. Zij hadden naast het huis een regenbak. Water daaruit werd heet gemaakt en daarmee werd afgewassen. De Dijkstra's kregen zelf nooit met tyfus te maken.

's-Middags gingen de oudsten weer naar school. Dirkje en David namen Bertha mee. Ze liepen langs het fraaie 17e eeuwse raadhuis en sloegen linksaf de Rechtestraat in. Ze sprongen over de paaltjes die langs de straat stonden en op het schoolplein gingen ze bikkelen. Als het tijd was riep de meester en de lessen begonnen. Bij Dirkje in de klas had meester Nakken weer een gedicht op papier gehectografeerd en hij gaf hun allemaal een afdruk. Het heette "Scheepspraet ten overlijden van Prins Maurits van Oranje" van Christiaan Huygens. De meester vroeg hun het thuis uit hun hoofd te leren. Dirkje oefende thuis met haar vader, die het prachtig vond, en het duurde niet lang of ze zei het hele vers met zeven strofen uit haar hoofd op. Meester Nakken was aardig voor de kinderen en met hart en ziel betrokken om hun op een

prettige manier veel te leren. Tientallen Nederlandse en Franse gedichten schreef hij in mooie letters met de hand om ze vervolgens te vermenigvuldigen op een hectografeerapparaat, een voorloper van de stencilmachine. Op de school waren nog enkele onderwijzers en een of twee onderwijzeressen. Van één van de andere onderwijzers kon niet worden gezegd dat hij altijd zo aardig voor de kinderen was. In ieder geval was zijn optreden niet zeer tactisch. Er zaten kinderen in de klas die, misschien door tekort aan hygiëne en/of goed voedsel, met een zogenoemde "krentenbaard" door het leven moesten gaan (een soort zweerachtige uitslag rond de mond). Alsof dat al niet erg genoeg was had deze onderwijzer de twijfelachtige gewoonte om de slachtoffers aan te spreken met "vieze kinders", waarbij hij de "ie" van "vieze" extra lang uitrekte, alsof zijn afkeer al niet duidelijk genoeg was. Tot overmaat van ramp hanteerde hij als straf dat een kind, als het iets had uitgehaald, naast één van de getekenden moest gaan zitten. Dirkje vond de man en zijn handelingen afschuwelijk, te meer daar hij zelf met een aanzienlijke en niet erg smakelijk uitziende hangsnor rondliep.

Als de kinderen 's-middags om vier uur uit school kwamen zagen ze soms vanuit de verte een oploop bij het oude raadhuis. Ze hoorden geschreeuw en wisten al wat er aan de hand was. David riep: "kom mee kijken", maar Dirkje was een beetje bang. Toch ging ze mee op het geschreeuw af. Eén van de Rijper inwoners keek regelmatig te diep in het glaasje en werd dan van de straat geplukt door de koddebeier, die hem meenam en een poosje opborg in een kelderruimte van het raadhuis. Als de man zijn roes een beetje uitgeslapen had begon hij luidkeels te schreeuwen, daarbij zijn vrouw aanroepende met de woorden: "Griet, lâ me deruit, lâ me deruit". Griet stond, wat moeilijk kijkend tussen het andere volk. Misschien dacht ze wel bij zichzelf: "blijf jij daar maar lekker zitten".

Als de kinderen lang genoeg hadden geluisterd naar het angstaanjagend gebulder, dat tussen de tralies van het keldervenster naar buiten doordrong, gingen ze naar huis, waar ze weer iets te vertellen hadden. Nadat ze wat hadden gedronken gingen ze spelen bij een vriendje, die in een weeshuis woonde. Een jongen zonder ouders dus, maar erger nog misschien, hij was de enige wees in het grote huis. Behalve een verzorgster was er niemand, maar er konden altijd kinderen komen spelen en die kwamen dan ook vaak, want het was er een dolle boel. Ze haalden matrassen en dekens van alle ongebruikte bedden en legden die op de vloer van de benedenverdieping, precies onder een grote opening in het plafond. In het midden van die opening was een mast, die van beneden af helemaal doorliep naar de bovenverdieping. Misschien was het een mogelijkheid om te ontsnappen bij brand. De kinderen lieten zich van boven langs de mast naar beneden glijden en landden op de matrassen. Via de trap holden ze weer naar boven en zweefden weer omlaag. Eindeloos gingen ze met hun spelletjes door en als de middag voorbij was trokken David en Dirkje geheel voldaan op huis aan.

Na de avondboterham werd er gezongen in huize Dijkstra; Nederlandse en Franse liedjes klonken door de kamer. Vader Dijkstra, Dirkje en David hadden een goede zangstem en de jongsten probeerden ook al mee te doen. David speelde op de citer die hij voor zijn verjaardag had gekregen. Dat was een verhaal op zich. Af en toe ging moeder Jante, als er een klein beetje geld was, een dagje naar Amsterdam om wat inkopen te doen. De reis met trams en een bootje was een hele onderneming en nam waarschijnlijk uren in beslag. Op een dag had zij bij de firma Hampe aan het Spui de citer gekocht, die voor David's verjaardag bestemd was. Thuisgekomen vertelde zij over alles wat zij had beleefd en in het vuur van haar verhaal versprak zij

zich ineens en zei: "...en die citer was toch zo zwaar..." waarop David meteen reageerde met : "wat, een citer ?" Iedereen hard lachen en Jante kermde: "O, nu heb ik het verklapt..." waarop ze nog meer moesten lachen. Na het zingen gingen de kleinsten naar bed.

David hielp zijn vader, die de volgende ochtend naar fort Spijkerboor moest om daar de commandant te knippen, met het inpakken van de benodigde spullen. Dirkje moest de winkel dweilen. Zij had er een vreselijke hekel aan, niet aan het dweilen op zich, maar zij vond al die haren op de vloer en aan haar natte dweil zo vies. Maar Jante was onverbiddelijk en ze had het maar te doen. Voor Jante werd het trouwens al wat moeilijker bukken, want ze verwachtte haar vijfde kind.

De volgende dag ging Doen op weg naar het fort Spijkerboor. Het was ongeveer een uur lopen. Daar aangekomen schoor en knipte hij de commandant. Veel meer dan een dubbeltje zal hij er niet voor hebben gekregen, maar misschien was hij zo slim geweest om sigaren in zijn tasje mee te nemen en kon hij daarop een "order boeken". Na gedane arbeid sjouwde hij terug naar de Rijk. De ochtend was voorbij en hij had één klant kunnen bedienen. Maar zijn Jante ontving hem met open armen en dat was een troost. Toch ging het zware leven niet zonder meer aan hem voorbij. Soms was hij zenuwachtig en had last van eczeem en van zijn maag. Later zei Dirkje wel eens: "vader was een heel lieve man maar hij was wat zwaar op de hand." Soms had hij ook zorgen omdat er een vent was die te veel naar zijn Jante keek. Hij kon geen moment weg zijn of die kerel was weer in de buurt. Nu was hij door zijn werk meestal thuis en de vent had geen schijn van kans. Dirkje was gek op haar vader en hij op haar. Ze konden heel goed met elkaar opschieten en toen ze een keer een theekastje voor de verjaardag van Jante zouden kopen, ging zij met hem mee naar de winkel om het uit te zoeken. Dan liep ze met haar hand in de zijne in zijn grote jaszak. Ze voelde zich veilig en op haar gemak bij hem. Hij noemde haar vaak Thierry en soms ook Dukke.

Veel geld was er niet, maar met verjaardagen en Sinterklaas waren er cadeautjes. Als er een jarig was maakte moeder Dijkstra een grote ketel vol chocolademelk klaar en ieder kreeg zijn of haar deel. Taartjes waren er niet. Op Sinterklaasavond werden er natuurlijk sinterklaasversjes gezongen. Op een gegeven ogenblik sloop Jante naar boven, deed een zwarte handschoen aan, maakte een luikje in de vloer open en strooide met gulle hand pepernoten de kamer in. De kinderen juichten en griezelden tegelijkertijd, want Zwarte Piet zat toch maar daar boven, waar zij straks zouden gaan slapen. Toen Jante de kamer weer binnenkwam met de ketel chocolademelk, riepen ze in koor: "Piet heeft gestrooid, wat jammer dat je er net niet was, waar zat je ?" Met pretoogjes wees ze naar de ketel en zei lachend : "chocola maken". Vervolgens schonk ze alle bekertjes vol en ze gingen verder met versjes zingen, vurig hopen dat dat de aanvoer van cadeautjes sterk zou bevorderen. Toen was het gebruikelijk dat die er de volgende ochtend lagen. Als de kinderen naar bed waren zetten de ouders alle cadeautjes klaar en deden er een groot laken overheen. 's-Nachts kon Dirkje haar nieuwsgierigheid niet bedwingen. Zachtjes ging zij uit bed en liep richting schatkamer. Heel voorzichtig tilde ze het laken een klein eindje omhoog. Een zucht van verlichting maakte een einde aan de spanning toen ze de pakjes zag liggen. Meer hoefde ze niet te weten. Ze was tevreden en kroop blij weer in het warme bed.

Als er 's-winters ijs was werd er geschaatst. Dirkje en David zwierden met vrienden en vriendinnen over het ijs. Ze waren dol op schaatsen en als het donker werd

moesten ze door vader Doen naar huis worden gesleept, anders bleven ze doorgaan.

Op zondag als het mooi weer was ging de hele familie wandelen, soms naar Graft, Westgrafdijk en Noordeinde. Een andere keer liepen ze een "vierkantje" langs de kaarsrechte wegen, die de Beemster doorsnijden. Zo amuseerden zij zich met kleinigheden. Dirkje ging bijvoorbeeld met vriendinnen zoals Klaasje Ruiters en Nel Kostelijk kijken bij het aankomen en weggaan van de trams tussen de Rijk en Purmerend. Het stationnetje lag aan de voet van de dijk net in de Beemster. De één zei tegen de ander in het zangerige West-Fries: "Gae je mee tramme kaike?"

Iedere zomer was er kermis en ook daar waren Dirkje en David van de partij, David met z'n neus vooraan, Dirkje wat meer op de achtergrond. Op een keer was er een waarzegster en hoewel Dirkje het eigenlijk griezelig vond, werd zij er door nieuwsgierigheid, of misschien door David, naar toe gedreven. De vrouw vertelde haar dat ze heel erg oud zou worden. Ik denk dat ze in die voorspelling echt heeft geloofd.

David en Dirkje waren een keer uitgenodigd bij de familie in Friesland om te komen logeren. David juichte enthousiast, want hij vond het geweldig spannend, maar Dirkje ging met gemengde gevoelens op reis. Zij was gehecht aan thuis en alles wat dat inhield. Helaas draaide de logeerpunt dan ook uit op een mislukking. Ze hield het een paar dagen vol, maar voelde zich iedere dag ellendiger van heimwee, terwijl David met volle teugen genoot. Toen ze aan haar uiterste grens was gekomen huilde ze en zei dat ze naar huis wilde. David was, begrijpelijk, diep teleurgesteld en hij schold op haar: "vervelende meid, nou moeten we voor jou terug en het is hier juist zo leuk." Dirkje vond het zelf ook vreselijk; de familie deed alles om het haar naar de zin te maken; nu had ze het voor David ook in de war gestuurd; ze wenste dat ze zoals hij kon zijn. Naast haar heimwee schaamde ze zich ook nog. Er zat niets anders op dan terug te gaan naar huis. Dit waren de dingen waarin David en Dirkje van elkaar verschilden; hij durfde alles en haalde kattenkwaad uit, terwijl zij veel schuchterder en soms wat angstig was. Toch konden ze het meestal goed met elkaar vinden en ze waren erg op elkaar gesteld. Ze verschilden immers maar een jaar in leeftijd en waren van klein af aan met elkaar opgetrokken.

In januari 1911 werd het laatste kindje geboren, weer een zusje. Ze heette Johanna Fokje en ze noemden haar Annie. Dirkje was al dertien en ze was dolgelukkig met het kleine zusje. Ze kon er al een beetje voor zorgen en zolang Jante op bed bleef hielp ze met alles mee in de huishouding. Toen Annie een paar maanden was wandelde Dirkje met haar in de kinderwagen heen en weer voor het huis. Een onderwijzeres van de school kwam er aan om naar de baby te kijken en toen ze Annie zag zei ze tegen Dirkje: "wat heb jij een lief zusje gekregen." Zij wist niet goed wat te antwoorden, maar een gevoel van geweldige trots ging door haar heen.

Dirkje ging nog steeds naar school. Een poosje tevoren had het schoolhoofd tegen haar vader gezegd: "Dijkstra, je dochter kan goed leren, ze moet naar de H.B.S. in Alkmaar". Helaas, vader en moeder Dijkstra vonden het beter dat ze ging meehelpen in de huishouding. Besloten werd dat ze een zevende leerjaar zou volgen. Toen dat voorbij was nam ze met groot verdriet afscheid van school. Ze ging altijd zo graag naar school en vond het heel moeilijk te accepteren, dat het voorbij was, maar ze schikte zich.

In het poëzie album van haar werd door velen geschreven. De eerste was haar moeder, die ondertekende met "Uw liefhebbende moe J.D. van Velzel." Daarna

volgde een versje van "Uw steeds liefhebbende broeder David Dijkstra". Trien Rijkens, Trien Slikker, A. Eichner, K. Hottentot, A. de Groot, Dina Eisma, waren ongetwijfeld vriendinnen en misschien een onderwijzeres, die in het album schreven. Ook de zusjes Bertha en Dina deden hun best om in fraai handschrift een herinnering in het boekje neer te leggen. Onder de vele andere schrijvers waren haar vader en een vriend Jan Schouten. Zijn handschrift was het mooiste in het hele album. De letters waren getekend met hier en daar een mooie krul. De inhoud van het vers was zeer romantisch en het lijkt erop dat Jan meer dan alleen vriendschappelijke gevoelens voor Dirkje koesterde. Later vertelde zij soms dat Jan een erg aardige jongen was, maar verder gaf zij zich niet bloot. Wel vertelde ze, dat Jan, korte tijd nadat hij in Dirkje's album had geschreven (1911), met zijn ouders naar het voormalige Nederlands Indië was vertrokken. Aan boord was hij ziek geworden en overleden. Boven het versje naast haar naam was een poëzieplaatje geplakt met vergeet-mij-nietjes en een vogel, met in zijn bekje een briefje waarop geschreven stond: "Accept my love". Een romance en een afscheid, voor eeuwig rustend in de diepte van de oceaan.

Toen de familie Dijkstra uit de Rijk wegging naar IJmuiden (1917), hielden Dirkje en Klaasje nog een tijdlang contact met elkaar. Een schoonzuster van Klaasje woonde in IJmuiden en had hulp nodig, die door Klaasje werd geboden, zodat de vriendinnen elkaar alweer gauw hadden gevonden. Dirkje speelde citer en Klaasje mandoline en samen speelden ze, soms bij de familie Dijkstra en een andere keer in het huis waar Klaasje woonde. De benedenburen hoorden het. Ze hadden een zoon die ging trouwen en Klaasje en Dirkje werden gevraagd om op het feest te spelen. Daarmee beleefden ze veel plezier. Later toen Klaasje weer terug was in de Rijk schreven ze elkaar brieven en de opschriften luiden dan: "Beste Klaas" en "Beste Dirk", omdat ze het zo leuk vonden om net te doen alsof ze jongens waren.

De feesten ter gelegenheid van de 100-jarige onafhankelijkheid (1813/1913) waren voorbij. David had met zijn prachtige fietsboot rondgereden, de zusjes mochten er ook een keer in en iedereen had veel plezier beleefd.

In 1916 was er watersnood in Noord Holland. Grote gebieden waren door een stormvloed ondergelopen. In die tijd kreeg Dirkje last van een blindedarmonsteking. De dokter besloot dat ze in het ziekenhuis van Purmerend geopereerd zou worden. Samen met haar vader reed ze in een huurrijtuig naar Purmerend, waar het (R.K.) ziekenhuis bijna rondom in het water stond, zodat ze door twee mannen met grote laarzen aan naar binnen gedragen werd. Het afscheid tussen vader en dochter zal wel niet zo makkelijk zijn geweest. De familie kon niet ieder ogenblik op bezoek gaan en een ziekenhuisverblijf betekende in die tijd een onzekere toekomst. De hygiëne liet veel te wensen over. Beddenlakens werden nauwelijks verschoond. Met afgrijzen vertelde Dirkje dat, toen ze menstrueerde, er onvoldoende verband (textiel dat werd uitgewassen) was, zodat haar beddenlakens onder het bloed zaten, waar de nonnen haar rustig in lieten liggen. Eerst wilde de operatiewond niet snel genezen, maar na zes weken mocht ze eindelijk naar huis. Ze had niets anders dan pap en melk gegeten gedurende al die weken. Ze kon geen pap meer zien en was dolgelukkig weer thuis te zijn.

Toen kwam Marie. In 1914 brak de eerste wereldoorlog uit. Mensen uit die tijd zeggen in één adem: "veertien-achttien". In stromen kwamen de vluchtelingen uit België over de zuidgrens. In een rugzak of koffertje droegen zij het hoognodige met zich mee. Zij vluchtten voor de aanstormende horden uit Duitsland en werden hier met open armen en soep ontvangen. Veel families gaven zich op om één of meer

volwassenen en kinderen in huis te nemen. Zo ook vader en moeder Dijkstra. In hun bescheiden woning voor zeven personen kon er nog best een bij en zo dachten velen erover.

Marie Stobbaert kwam met andere vluchtelingen in de Rijk aan en werd opgewacht door de familie Dijkstra. Zij kwam uit Antwerpen en zal ongeveer 16 of 17 jaar zijn geweest. Waar haar familie was is niet bekend. Vermoedelijk was zij alleen in de Rijk en ze had heimwee. Dirkje kon dat heel goed begrijpen en ze probeerde dan ook van alles te bedenken om Marie op haar gemak te stellen. Daarmee had ze geen enkele moeite, want ze vond Marie aardig en dat was wederkerig. Ook de andere gezinsleden deden alles om het Marie naar de zin te maken. Het duurde niet lang of Marie was gewend aan het leven in een klein plaatsje, zoals de Rijk, een heel verschil met de grote havenstad Antwerpen. Dirkje genoot van het sappige Vlaams dat Marie sprak. Ze vond het zo mooi klinken. Marie zei niet "Dirkje" maar "Dierkje" en daarbij hield ze de "ie"-klank lang aan. Ook was het in haar taal gebruikelijk om tegen iedereen "U" te zeggen, uitgezonderd heel kleine kinderen. Zo leefde Marie een tijdlang in de Rijk en ze deed met alles mee: wandelen, zingen, helpen in huis. Soms had ze contact met andere gevluchte Belgen, die ook in de Rijk terecht waren gekomen. Bij de Dijkstra's was ze helemaal op haar gemak; ze was één van hen geworden.

Met de tijd ging de oorlog voorbij. Steden, dorpen, heuvels en dalen waren veranderd in dodelijke slagvelden die nog nasmeulden van de gruwelijke strijd. Maar de rook woei weg en nam de geur van kruit, dood en verderf met zich mee. De Belgische vluchtelingen gingen terug naar huis, zo ook Marie. Natuurlijk was ze dolblij om weer met haar familie te worden verenigd, maar ze was ook verdrietig, dat ze de Dijkstra's, in het bijzonder "Dierkje", vaarwel moest zeggen. Weer thuis schreef ze in een brief die ze besloot met: "O Dierkje, ik hou zoveel van U en ik mis U zo..."

Annie werd groter. Als de andere kinderen naar school waren en Dirkje thuis hielp, speelde Annie, onder andere met een zogeheten wasblok, Ze had zeker eens een verhaal van de anderen gehoord over een kind op school voor wie opnieuw iets uitgelegd of opgezegd moest worden. Ze stond dan met het wasblok op de grond te stampen en met een nijdig gezicht zei ze alsmaar: "overdoen voor Lientje Boeter, overdoen voor Lientje Boeter..."

Toen kwam de tijd dat de familie Dijkstra wegtrok uit de Rijk. Doen kreeg hoe langer hoe meer moeite met het werk en had vaak last van zijn maag. Ze hadden van iemand gehoord dat er in IJmuiden wel werk voor hem zou zijn en ze verhuisden. Zo kwam er een einde aan de jeugd van Dirkje, die ze in de Rijk had doorgebracht. Maar ze bewaarde er prachtige herinneringen aan en kon er heel mooi over vertellen.

Voor Koen.

Copyright Janny Jantzen Arends Assen, november 1996.